

De filosoof van de uiterwaarden – een diepzinnige duik

De bandijk bij Druten slingert zich door de warme uiterwaarden. Het asfalt smelt bijna. Insecten zoemen. In de verte schittert de Waal, met felle flikkeringen in de volle zon. Ik ben uitgestapt bij een verlaten steenfabriek. Herkenbaar vanwege de bruinrode schoorsteen, waaraan woekerende planten zich hebben gehecht. Soms is klimop sterker dan steen.

Vandaag ga ik Henk Verkaart portretteren voor mijn tv-programma *Joris' Showroom*. Van redacteur René heb ik gehoord dat Henk een eigenwijze excentriekeling is, die woont in de bosjes aan de oever van de rivier. Zijn spullen heeft hij opgeslagen in een oude caravan bij de steenfabriek. Daar kan hij ook slapen als het slecht weer is.

Een groen hek met een dik hangslot verspert de toegang tot het terrein waar we hebben afgesproken. Niks te zien, behalve verwilderde braamstruiken en een overwoekerd pad, dat zucht in de zinderende lucht. Ik fluit op mijn vingers. Schel. Ik hoor een stenen echo. Honden blaffen. Henk moet er vijf hebben, hij was vroeger hondentrainer.

Ik zet mijn handen om mijn mond en roep: ‘Henk! Joris hier!’ Nu hoor ik een mannenstem tegen honden schreeuwen.

Even later komt een kwieke zeventiger met ontbloot bovenlijf mij tegemoet. Een triomfantelijke grijns op zijn bebaarde gezicht. Twinkelende ogen achter een dun brilmontuur. Vlak voordat ik hem de hand kan schudden, maakt hij een steekvlieg dood, die op zijn bovenarm is gaan zitten.

‘Je moet ze eerst laten steken, daarna zijn ze rustig, en vlak voordat ze hun gif inspuiten, druk je ze zo dood,’ verklaart hij monter. Hij gooit het insect van zich af en steekt zijn hand uit om mij te begroeten. Zijn hand is stevig, en als ik hem later bestudeer, zie ik dat hij vol littekens zit. Van hondenbeten.

Henk vertelt me zijn levensverhaal op een chaotische manier. Hij springt van de hak op de tak en lijkt te veel te willen zeggen in te weinig tijd. Maar hij maakt indruk. De eigenwijsheid straalt er vanaf als hij in zijn dunne lendendoek door de struiken zwerft, met een stevige tak als staf. Met zijn lange baard, zijn zelfverzekerde blik en de honden achter hem aan als een stel blinde volgelingen lijkt Henk op een heiland.

Hij vertelt hoe hij zijn huurhuis heeft verwaarloosd en over de ongeopende brieven van schuldeisers. Hoe hij eruit werd gezet door de woningbouwcoöperatie en dat hij nu in het warme seizoen hier woont, tussen de struiken van de Gelderse uiterwaarden, in zijn eigen biotoop, zijn eigen jungle in niemandsland. Hij laat me zien hoe hij zijn avondeten bij elkaar scharrelt. Als hij met gedisciplineerde bewegingen een vuilnisbak bij de veerponthaven doorvoelt, vindt hij een verpakking met gekookte rijst. ‘Mensen gooien veel te veel weg tegenwoordig, dat is toch zonde, al die verspilling.’ Later plukt hij een paar tomaten van een verdwaalde plant tussen de stenen. Hij laat me een ingedeukte barbecue zien. ‘Die laten ze gewoon achter na een avondje grillen aan het water.’ Met een roestige schaar knipt hij de tomaten in stukken boven een geblakerde

koekenpan op een vuurtje in de barbecue. Terwijl hij naar de schaar kijkt zegt hij schalks: ‘Heb ik vanochtend mijn baard nog mee geknipt.’ We eten samen een prutje met rijst, brandnetel en tomaat. Het is nog lekker ook.

Henk wast zich in de strang, de geul die parallel loopt aan de rivier. Daar is het water warmer en staat weinig stroming. We filmen hem terwijl hij speels het water opspat en zijn haren wast met schuimende shampoo. Door de schittering op het water is het een prachtig schouwspel. Henk geniet van alle aandacht. Hij trekt gniffelend zijn zwembroek uit en duikt met zijn gebruide billen door het beeld. Even later kondigt hij stralend aan dat hij ook geregeld zwemt in de grote rivier. Of we dat ook willen filmen. En zo leggen we vast hoe hij met zijn grijze hoofd, midden tussen de grote vrachtschepen, door het water schiet. Met een noodvaart komt hij voorbij. Dat moet levensgevaarlijk zijn. Henk is er al vaak over aangesproken door de politie, die hier geregeld patrouilleert en voorkomt dat overmoedige jongeren verdrinken na een dronken duik in het sterk stromende water. Zwemmen wordt hier sterk afgeraden. De Waal is de gevaarlijkste rivier van Nederland, door zijn onvoorspelbaarheid en dwingende stroming, die extra verraderlijk is door de kribben. De korte stenen dammen zorgen ervoor dat de rivier niet verder uitdijt en dat de vaargeul in het midden diep blijft. Rond de uiteinden van die kribben vormt zich een riskante onderstroom, een draaikolk die vaak door zwemmers onderschat wordt.

Als Henk hijgend het water uit loopt vang ik hem op. Ik zeg: ‘Henk, is dat zwemmen niet levensgevaarlijk?’

‘Ach,’ antwoordt hij, terwijl het water nog uit zijn grijze baard sijpelt. ‘Dat valt wel mee, Joris. Als je met de stroom meegaat, sta je zelf stil. Alleen de kade vliegt voorbij.’ Ik laat Henks woorden op me inwerken. Wat een filosofische uitspraak is dat! Als je met de stroom meegaat, sta je zelf stil.

Verbouwereerd sta ik nog even op zijn zinnen te kauwen. Henks spreuk is exemplarisch voor alle gasten die ik in *Joris' Showroom* heb geportretteerd. Al die paradijsvogels die niet achter de laatste mode aanlopen of zich constant aanpassen, maar hun eigen pad kiezen. Want als je meeloopt met de massa en de weg van de minste weerstand neemt, sta je in feite stil.

Henk vertelt verder: 'Omdat ik hier al zo lang ben, ken ik de rivier als mijn broekzak. Zo goed zelfs, dat als ik het niet meer zie zitten, ik precies weet hoe ik erin kan verdrinken. Dat zou ook een mooi einde zijn, en op een zelfgekozen moment. De rivier geeft en neemt.' Henk merkt op dat ik stilgevallen ben. 'Geloof je me niet? Echt waar, als je met de stroom meegaat, staat het water gewoon stil, hoor.'

'Ik geloof je wel,' zeg ik. 'Maar het ziet er zo gevaarlijk en kwetsbaar uit, tussen die grote schepen en met die heftige golfslag. Je zegt zelf ook dat je erin kunt verdrinken. Je ziet jou gewoon voorbijvliegen, hoe kan het water dan stilstaan?'

'Er is maar één manier om het écht te begrijpen,' fluistert Henk samenzweerderig. 'Je moet het zelf een keer proberen!'

Met een schuin oog kijk ik even cameraman Maarten aan. 'Doe je mee?' vraag ik.

'Nee, natuurlijk niet, veel te gevaarlijk,' vindt Maarten. Geluidsman Menno begint overijverig aan zijn snoeren te morrelen, die heeft er ook geen zin in.

En dan hoor ik mezelf zeggen: 'Oké, ik doe het. Maar dan moet je echt heel goed uitleggen hoe ik het moet doen, want ik vind het best eng. En jongens...' richt ik me tot de camera-ploeg en regisseur Wilfred, '... ik heb liever niet dat je dit gaat filmen, dit is gewoon een ervaring voor mezelf.' Een tikkeltje bevreemd en ongerust lopen de jongens met Henk en mij mee naar de waterkant.

Even later sta ik in mijn onderbroek te luisteren naar de instructies van Henk. 'Eerst moet je naar het midden van de rivier

zien te zwemmen. Dat vergt wel wat kracht. Op een gegeven moment zul je merken dat de stroom je meeneemt. Raak niet in paniek, ga op je rug liggen en laat het over je heen komen. Dan zul je merken dat het water heel rustig is, niks aan de hand. Als je ter hoogte van de krib komt, zal ik op mijn vingers fluiten. Dat is het teken dat je met alle kracht die je in je hebt naar mij toe moet zwemmen. Het werkt net als bij de honden. Je moet precies doen wat ik zeg, luisteren naar de baas. Je maakt dan gebruik van de neer, de onderstroom bij die krib, en die helpt je uit de grote vaargeul te komen. Wel goed opletten, want als je te laat bent blijf je in de hoofdstroom hangen. En dan...' zegt hij knipogend naar de mannen, 'zien we jou morgen pas weer, in Rotterdam.'

Ik slik. Is dit wel verstandig? Ik weeg mijn kansen. Ik vertrouw op Henk. Hij kent de rivier. Hij is een hondentrainer, een soort coach. Toch? En als er iets misgaat, kunnen de jongens hulp halen. Ik wil dit ervaren. Met een strak gezicht spreek ik mezelf moed in: 'Ik ga het doen.' Niet bang voor wat extra dramatiek omhels ik mijn regisseur en geef ik een high five aan de jongens van de cameraploeg. Ik kijk Henk nog eens goed aan en zie dat hij het heel serieus neemt. Hij is nu al geconcentreerd. Hij gaat mij hier doorheen slepen. Ik voel het.

Voorzichtig stap ik het water in. Het is ijskoud en het prikt in mijn voeten. Gelukkig is de bodem van zand en niet bezaaid met keien. Als ik huiverend tot mijn middel de rivier in ben gewaad, zet ik af en duik ik het water in. Met ferme slagen zwem ik zwaar ademend naar het midden van de brede stroom. Het gaat allemaal bliksemsnel. Opeens voel ik dat ik word meegetrokken door het water en als ik naar de kant kijk zie ik Henk hard meerennen, zijn stok hoog in de lucht en zijn honden op zijn hielen. Ik ga zoals afgesproken op mijn rug liggen en merk dat het water om mij heen geen rimpeling vertoont, het is volkomen vlak, als een spiegel. Een oase, het oog van

de storm. Ik lig stil, het is een moment van volkomen rust, zo moet het in het nirwana zijn. Een weldadige kalmte komt over me heen, ik voel me een astronaut die door het oneindige niets zweeft, ik raak in verrukking, dit is geweldig.

Bruusk word ik uit mijn droom gewekt, want daar hoor ik het snerpende fluitje van Henk al. Alarm! Als door een horzel gestoken kom ik in actie. Omdraaien. Zwemmen! Naar de kant, naar die pier of hoe heet zo'n ding ook alweer. Gehoorzamen. Volhouden! Henk staat wild te gebaren. En dan opeens word ik, als door een machtige arm van een onzichtbare reus, naar de kant getrokken. Het is sensationeel en onwerkelijk.

Struikelend loop ik de laatste meters naar Henk toe. Hij staat te glimmen van trots en spreidt zijn armen. Ik val in een innige omhelzing, hijgend, drijfmat, euforisch. De honden cirkelen blaffend om ons heen. Henk heeft me een grote les geleerd. Hij geniet ervan dat ik mijn lot in zijn handen heb gelegd. Een vriendschap is geboren. En het zaadje is geplant voor een groot avontuur, waar ik op dat moment nog niets van weet.

2

De rode loper – het theater van mijn fantasie

Als je De Bilt aan de noordkant verlaat via de Dorpsstraat, kom je terecht op de Holle Bilt. Het is een lommerrijke laan die leidt naar een aangelegd bos. Daar is een beeldentuin vol inspirerende bronzen figuren. Er loopt een pad langs met een pittoresk bruggetje en een wandelroute met rode paaltjes. Dat is mijn inspiratiepad. Als ik wil nadenken over een nieuwe liedtekst, een concept voor een televisieprogramma of over dilemma's in mijn werk, dan ga ik hier wandelen. Ik denk ook vaak na over mijn leven. Een rondje van vier kilometer. Soms loop ik het twee keer. Mijn metgezel is mijn telefoon, waar ik het begin van een liedje in kan neuriën of fluisterend een inzicht mee kan opnemen.

Omdat ik dit pad zo goed ken, loop ik het op de automatische piloot. Ik heb de rode markering niet nodig, maar die is er wel. Ik ga op in mijn gedachten en kom tot ideeën. Nadat ik die heb gesproken, laat ik ze weer achter, als een briefje op een prikbord. Vervolgens laat ik mijn hoofd leeglopen en word ik helemaal rustig. Het zachte sloffen van mijn cowboylaarzen

in het rulle zand klinkt als voetstappen op een rode loper. Dit bos is het theater van mijn fantasie.

Vlak voordat je bij de vijver komt, is er een beukenlaantje met aan weerszijden bomen die in de lucht naar elkaar toe zijn gegroeid. Deze verwilderde berceau doet denken aan een spelerstunnel. Door de begroeiing is het donker in de aangeplante schacht en aan het einde kom je op de zonovergoten open plek terecht waar de vijver gloort. Licht aan het einde van de tunnel. Alsof je het heilige gras van de Kuip betreedt. Of hoe je vanuit de kruip-door-sluip-door backstage van Paradiso het uitgelichte podium op loopt. Het is voor mij een magische plek. Met de geur van het loof in mijn neus dwalen mijn gedachten af tot ze er niet meer zijn. Ik bén nu gewoon, ik beweeg, ik volg gedachteloos het pad. In feite ben ik aan het mediteren. En juist in die toestand ontstaan de mooiste ideeën en inzichten. Als in een droom loop ik het rondje van de rode paaltjes, de cirkel van het leven. Ik bén de rode loper.

3

Kuifje in Mexico – het begin

Waar de meeste tienerkamers opgesierd worden met posters van popsterren of filmidolen, heb ik als jongen van een jaar of 11 mijn kamer volgehangen met affiches van politieke partijen. Ik spaar ze allemaal, ongeacht de kleur van een partij. Ik fantaseer erover ooit premier van Nederland te worden. Ik speel verkiezinkje door in schriften fictieve uitslagen bij te houden. Ik ben dan de lijsttrekker van mijn eigen SOK-partij, de Socialistiese Overwegend Kommunistiese partij. Zo schrijf je dat in de jaren zeventig en ik twijfel nog tussen die twee stromingen. Een sok op een stok is het symbool van mijn partij. Het staat voor mij voorop dat het eerlijker en rechtvaardiger moet. In mijn fantasie win ik alle exitpolls en houd ik vlam-mende redevoeringen. Als er echte verkiezingen zijn, ga ik met mijn ouders mee naar de uitslagenavond op het stadhuis van Eindhoven. Ik houd van de sfeer van die avonden.

Ik zit in de vijfde klas van de lagere school en als we een werkstuk moeten maken over een land ergens op de wereld, kies ik voor Chili. Dat verre land waar een prachtig socialistisch

project om zeep is geholpen door bloeddorstige Amerikanen. Mijn rechtvaardigheidsgevoel is op tilt geslagen door de gebeurtenissen daar, die wij thuis op de voet gevolgd hebben. In 1973 is de democratisch gekozen president Allende afgezet en vermoord, waarna een dictatuur is geïnstalleerd met generaal Pinochet aan het hoofd. Met afgrijzen bekijk ik een foto van hem, waarop hij streng in de lens kijkt in een zwartleren uniform. Wat een nazi! Ik heb gelezen over het voetbalstadion waar studenten bijeen worden gedreven. Ik heb foto's gezien van tanks die over lichamen van demonstranten heen rijden. Ik weet alles van de wurgpaal en andere verschrikkingen, waarmee de beulen van het regime de leden van de oppositie martelen. Als jongetje van 11 ben ik er uitermate verontwaardigd over.

Op aanraden van de meester stuur ik een brief naar de Chileense ambassade in Den Haag. Kunnen ze mij informatie sturen over Chili, voor een schoolproject? Enkele dagen later ligt er een dikke envelop op de mat: kleurige folders over Chileense wijn, besneeuwde toppen van de Andes en moderne winkelstraten van Santiago. Niks over nagels uittrekken bij studenten of het knuppelen van zwangere vrouwen. Voor het eerst realiseer ik me dat niet alles is zoals het lijkt. Dat grote mensen de boel kunnen belazeren. Deze ervaring wakkert mijn voornemen aan om de politiek in te gaan. Of misschien kan ik journalist worden. Correspondent in Latijns-Amerika, en dan de waarheid vertellen.

Maar als ik een minder serieuze bui heb, fantaseer ik erover presentator te worden bij de radio. De tv lijkt me net wat te hoog gegrepen voor een jongetje uit Eindhoven, maar paradijsvogels interviewen op de radio, dat moet toch lukken. Ik speel radiootje op mijn cassetterecorder met microfoon. Ik presenteer het programma *E10 Speciaal*, waarin ik aparte mensen voorstel aan de denkbeeldige luisteraars.

En zo spring ik in mijn kindertijd van de ene megalomane